

turalem capacitatem passivam illarum. Ergo ex sola capacitate passiva aliquarum specierum, nec ex virtute luminis naturalis intellectus angelici ad aliquos actus efficiendos, non recte colligitur immediate, quod tales species sint concreatae. Addendum ergo est, illam regulam esse regularem (ut sic dicam) non tamen ita universalem, quin exceptionem patiatur. Erit autem generalis exceptio, nisi ob peculiarem causam et rationem aliud sit ipsa angelicae naturae magis consentaneum. Vel si regula generaliter accipiatur, ad res naturales merito limitatur, per naturales autem res intelliguntur res pertinentes ad ordinem universi, et quae ex illis naturali necessitate provenire possunt: non aliae, quae vel tantum possibiles sunt per potentiam Dei, vel quae peculiarem modum liberae effectiois intrinsece postulant, sub ordine naturalium rerum non continentur. Et sicut in rebus possibilibus est specialis ratio, ob quam species earum non debentur Angelis naturaliter et in actibus praeteritis est sua particularis ratio, quam supra tradidimus, ita de actibus liberis voluntatis rationes sufficientes reddi possunt, ob quas tales species non sint connaturaliter debitae Angelis.

5. *Cur Angeli non habeant innatas species actuum liberorum.* — Prima et optima ratio est, quia Angelus in his actibus voluntatis non solum se gerit ut agens naturale, seu physicum, sed maxime ut agens morale, et ideo non debentur illi species talium actuum nisi ut accommodatae, et proportionatae ordini morali: ad rectum autem moralem ordinem non fuisset conveniens, ut omnis creatura intellectualis haberet concreatas species omnium actuum liberorum aliarum voluntatum. Sic enim omnes liberi actus singulorum caeteris omnibus noti essent, quod est contra bonum ordinem multitudinis, et societatis personarum rationalium, quam naturaliter postulant, quia inde orirentur odia, et contentiones, ac similia: et specialiter daemones acrius possent in homines saevire, si eorum affectus intime cognoscerent, ut revera possent, si eorum species haberent: ergo talis natura non postulat tales species. Vel a contrario secundo argumentari possumus, quia rationalis creatura naturaliter appetit occultare actus suos intimos, qui maxime sunt sua decreta libera, ergo non potest connaturaliter postulare id, quod talium actuum occultationi repugnat, sed huiusmodi est, habere species concreatas talium actuum, ut ostensum est, ergo non postulat concreationem illarum ut sibi connaturalem.

Tertio declaratur aliter, quia quando natura habet proprium, et intrinsecum modum obtinendi aliquam perfectionem, non postulat illam immediate ab auctore naturae per infusionem, seu concreationem, sed natura rationalis aliter postulat communicationem propriarum cogitationum, et affectionum per mutuam locutionem, ergo non postulat specierum concreationem, per quam talis locutio vel impossibilis, vel inutilis fieret. Denique supra dictum est, species intelligibiles non manare active ab intellectu Angeli, et consequenter cum in infinitum sint multiplicabiles quoad objecta, per divinam providentiam determinari, ut in tali numero, et mensura determinentur, prout naturae creatae, et rationali magis accommodatum esset. Ergo etiam quoad has species actuum liberorum determinatio facta est ab auctore naturae juxta modum ordinis, et gubernationis talis naturae magis convenientem: is autem fuit, ut non concrearentur, sed alio modo magis proprio communicarentur.

6. *Ad primam probationem in eodem numero primo.* — *Ad secundam.* — *Ad tertiam.* — Unde ad probationem in illa prima difficultate inductam respondemus, non spectare ad naturalem perfectionem Angeli, ut sit in actu primo constitutus adaequate, et in ordine ad omnes actus secundos, quos discursu temporis habere potest, sed cum limitationibus dictis, ut in cognitione praeteritorum manifestum est. Ad secundam dicimus, hos actus non dici alterius ordinis quoad gradum physicae entitatis, sed quoad esse morale, quod specialiter ex libertate nascitur: nam inde optima ratio sumitur, ob quam isti actus debent etiam in alio ordine cognoscibilem constitui, et secundum modum tali ordini accommodatum recipere etiam species talium actuum per mutuam communicationem, non per extrinsecam concreationem. Ad tertiam, quidquid sit de representatione aliorum accidentium, an fiat per speciem substantiae, vel per proprium, de quo supra dictum est, de his actibus negamus cognosci per speciem substantiae. Quia substantia ut substantia non pertinet ad moralem ordinem, sicut isti actus. Et quamvis demus, de absoluta potentia potuisse dari speciem representantem simul substantiam, seu potentiam, et hos actus, negamus, talem speciem esse debitam naturaliter Angelis, vel esse possibilem secundum ordinariam legem, et hoc satis est, ut Angelus non possit naturaliter hos actus cognoscere.

CAPUT XXV.

UTRUM NON TANTUM AFFECTUS VOLUNTATIS, SED ETIAM COGNITIONES INTELLECTUS SINT ANGELIS OCCULTAE.

7. *Ad secundam difficultatem in numero primo.* — Unde ad secundam difficultatem de cognitione horum actuum ut possibilem, respondeo, duobus modis posse hos actus, sicut et alios effectus cognosci, ut posibles, uno modo per solam speciem causae, et ex vi cognitionis causae, alio modo per proprias species quidditatum possibilem. Dico ergo, Angelum non posse cognoscere hos actus ut posibles hoc posteriori modo, per proprias scilicet species eorum, praesertim in individuo, quia non habent tales species omnium singulorum actuum liberorum, ut dictum est, et quia universales quidditates abstractae ab individuis non repraesentantur Angelis per proprias species confuse repraesentantes, ut supra dictum est, ideo neque genera, aut species talium actuum cognoscuntur ab Angelo per species inditas, sed per species singularium actuum, quando illis dantur. Priori autem modo, scilicet, in causa, et per speciem ejus concedo, Angelum cognoscere hos actus ut posibles, non tamen distincte, et in individuo, sed confuse, et in generali, ut infra explicando modum cognitionis Angeli latius dicemus: et ideo negatur consequentia, quia ille modus cognoscendi rem possibilem non sufficit ad cognoscendam illam intuitive existentem sine propria specie directe, et individuo rem talem repraesentantem. De qua specie locuti sumus superius, cum de cognitione futurorum ageremus, et ideo nullum inde argumentum sumi potest.

8. *Ad tertiam difficultatem in numero tertio.* — Tertia difficultas attingit gravem quaestionem de locutione Angelorum, sine qua haec materia consummari, vel exacte intelligi non potest, et ideo post caput sequens illam tractabimus. Nunc breviter respondemus, species horum actuum dari Angelo, quando alius ad eum actum suum per locutionem ordinat, et manifestat. Quia tunc est tempus opportunum, et necessarium, ut locutio locum habeat. Neque est praeter naturam Angeli aliquas species acquirere, sed tantum respectu rerum naturalium, modo supra explicato, sicut etiam in cognitione praeteritorum diximus. Tunc autem talis species non fit a solo Deo, neque ab intellectu agente, neque semper a sola voluntate Angeli, tanquam a proximo principio, sed ab ipso objecto per eam voluntatem applicato, et ideo non fit naturaliter, sed voluntarie ab ipso revelante suum actum. Quomodo autem haec sint intelligenda, et defendenda, in dicto capite dicemus, prius enim de actibus intellectus dicere oportet.

1. *Ratio dubitandi.* — Ratio dubitandi est, quia actus intellectus non est in se formaliter liber, sicut est actus a voluntate elicitus, ergo non est ita occultus, sicut est actus voluntatis. Antecedens supponimus, quia intellectus non est potentia formaliter libera, sicut est voluntas, unde ejus actus non est liber, nisi denominative, quatenus a voluntate libera procedit. Consequentia autem probatur, quia actus liberi per solam denominationem tanquam imperati ab actu libero voluntatis non sunt secundum se occulti quoad suam entitatem, et existentiam, sed solum quoad actum voluntatis, a quo procedunt: id patet in actibus phantasiae, et appetitus, quos optime cognoscunt Angeli, licet ignorent, an voluntas illis consentiat, nec ne: idem de liberis actionibus, quae per corpus fiunt, manifestum est. Neque potest differentia inter haec constitui, quod istae sunt materiales actiones, actus autem intellectus sunt spirituales: nam haec differentia impertinens est ad rationem occulti, vel manifesti objecti. Imo immaterialitas objecti de se ad cognoscibilitatem conducit. Neque etiam potest discrimen in eo constitui, quod actiones corporales minus subduntur voluntati, quam intellectus, tum quia differentia secundum magis, et minus non sufficit, si ratio formalis libertatis in utrisque deest, quia haec libertas censetur esse ratio propria hujus occultationis. Praesertim quia etiam inter actus corporales quidam magis obediunt voluntati, quam alii, et nihilominus omnes sunt manifesti, quando fiunt, licet non sit notum, quomodo fiant, secundum quod ab actu voluntatis emanant. Tum etiam quia id non est verum, nam intellectus aliquando etiam naturaliter operatur, et praeventit voluntatem, et e contrario in membris corporis aliqui sunt motus, qui sine motione voluntatis non fiunt, ut motus progressivus, scriptura, etc. Unde confirmatur primo, quia in actu intellectus secundum se spectato etiam cessat illa ratio de esse morali, et alterius ordinis, quia actus intellectus non est moralis, nisi ut a voluntate imperatur, et ideo non est studiosus, aut peccaminosus, nisi ratione voluntatis, ergo non est occultus, nisi quoad denominationem a voluntate. Confirmatur tandem, quia in his actibus cessat illa

ratio, quod solus Deus in eis operatur, nam etiam Angelus operatur immediate in intellectu, immittendo cogitationes, juxta illud Psal. 77: *Immissiones per Angelos malos*, ut tractatur a Bernardo, serm. 64, in Cant., et illud Joannes 13: *Cum diabolus jam misisset in cor*, ut ibi tractatur ab Augustino, tract. 55, dicente, illud non corporaliter, sed spiritualiter a dæmone fieri.

2. *Prima sententia.* — *Cogitationes intellectus quoad substantiam notas esse Angelis.* — *Expenduntur quæ scripserit Henricus ad hanc sententiam.* — *Henricus confundens actus intellectus cum actibus voluntatis rejicitur.* — Propter hoc fuit aliquorum theologorum sententia, cogitationes intellectus notas esse Angelis secundum substantiam suam, et præcise prout ad intellectum pertinent, non vero prout a voluntate esse possunt, quia licet Angelus me cogitantem videat, non tamen videt, an per voluntatem huic cogitationi consentiam, nec qua intentione cogitem, etc. Hæc opinio potest tribui Henrico, dicto quodlib. 3, quæstione 13, ubi vult, cogitationes intellectus solum esse occultas quoad intentionem, ex qua habentur. Ex parte consentit Ægidius, in 2, distinctione 7, quæstione 2, articulo 3, ubi dicit, unum Angelum cognoscere de alio, quid cogitet in generali, quia cognoscit, qua specie utatur, non tamen in particulari an cogitet assentiendo, vel dissentiendo, et similia, quia per eandem speciem potest diversis modis fieri cogitatio, qui in solo usu speciei non apparent, quia in intellectu novam mutationem non faciunt, et idem sentit ibi Argentina et ex parte Hervæus, capit. 22, allegati. Sed isti auctores, si attente legantur, non aliter de cogitationibus, quam de actibus voluntatis sentiunt, sed pari modo de illis loquuntur. Nam licet Henricus excipiat intentionem, non putat illum esse actum, nec addere aliquid actibus intellectus, aut voluntatis. Unde quoad eam partem, qua affirmant cogitationes intellectus cognosci ab Angelo, non afferunt novum fundamentum, et de illa statim dicitur. Quoad limitationes autem, quas adhibent, contra Henricum sufficiunt supra dicta, quibus ostensum est, supponere falsum, dum negat, intentionem esse specialem actum mentis, quo fundamento destructo et contrario posito, ad hominem facile confutatur, quia si alii actus voluntatis noti sunt, etiam erit intentio, cum sit etiam actus. Simpliciter autem non procedit hæc impugnatio, quia potest quis generaliter dicere, intentionem et omnes actus voluntatis esse

occultos, et nihilominus de cogitationibus intellectus aliter opinari et differentiam constitutere, quod est proprium punctum præsentis quæstionis.

3. *Similiter Ægidius, Argentina et Hervæus.* — Contra Ægidium autem, Argentinum et Hervæum procedunt argumenta supra facta de actibus voluntatis, cum proportionem applicata. Nam si Angelus cognoscit cognitionem secundum substantiam, vel rationem communem, profecto intuetur illam secundum omnes modos particulares ejus, quia videt illum intuitive et prout in se est, sicut de actu voluntatis argumentabamur. Unde e contrario, si ipsi necessarium putant salvare aliquid occultum in actibus intellectus, etiam prout in ipso sunt; profecto necesse est, ut fateantur, illos actus simpliciter esse occultos, quia in cognitione distincta et quidditativa, ac intuitiva non potest commune a particulari separari. Nec argumentum Ægidii est alicujus momenti, quia imprimis supponit probandum, scilicet, Angelum necessario videre de alio, quod specie intelligibili utatur, et qua utatur, hoc enim negant, qui dicunt, cogitationes intellectuales esse occultas: nam uti specie nihil aliud est, quam per illam producere actum cogitationis, seu intellectus: ergo qui affirmat, actum esse occultum, consequenter dicit, esse occultum usum speciei. Nam usus ille non potest videri in specie, sed debet videri in se. Quia species in se non mutatur per suum usum, sed immutat intellectum, faciendum actum in illo: unde usus speciei non distinguitur ab actu intelligendi, seu ab actione qua fit, quæ est idem realiter cum suo termino, ideoque non aliter videri potest usus speciei, quam videndo effectum actus ejus. Frustra ergo supponit Ægidius, videre unum Angelum, qua specie alius utatur, nisi etiam admittat videre unum Angelum actum alterius factum per talem speciem. Quod si actum videt, profecto videt, qualis sit, an scilicet sit assensus, vel dissensus et quo conatu fiat, etc. Et ideo qui videt usum talis speciei, necessario videt, non solum qua specie alter utatur, sed etiam qualis sit usus, quia hoc non videt in specie, nec in mutatione, quæ in illa fiat, sed in ipso actu, qui per illam fit, quem in particulari, et prout in se est, videt.

4. *Secunda sententia distinguens inter prædictos actus, ac limitans priorem ad actus intellectus, qui omnino præcedunt actus voluntatis.* — Proprie igitur ad præsentem quæstionem spectat opinio constituens differentiam inter

actus intellectus, et voluntatis in hoc, quod licet actus voluntatis omnes sint occulti, nihilominus actus intellectus ut in illo sunt, videri possunt perfecte in specie, et in individuo, et in habitudine ad objectum tam materiale, quam formale, ut ad intellectum pertinent, et an actus sit assensus, vel dissensus, intentus, aut remissus, etc., solumque est occultus quantum ad intentionem, vel consensum voluntatis, et in universum quoad omnes denominationes, quas actus intellectus ab actu voluntatis potest accipere. Hanc opinionem non invenio nunc in aliquo antiquorum theologorum, eam tamen refert Durandus, in 2, d. 8, q. 5, n. 8, qui eam reprobatur quoad differentiam, seu distinctionem. Nihilominus Vasquez, disp. 210, cap. 2, licet profiteatur, se nihil definire, conatur tamen hanc opinionem ab omni suspitione liberare, et dicit, non esse improbabilem, refertque eam docuisse publice P. Alphonsum Dezam virum suo tempore insignem, et magnæ auctoritatis. Præterea inducit in eandem sententiam D. Thomam, ejusque discipulos, quatenus ratio, propter quam dicunt, actum voluntatis esse occultum directe reducitur ad libertatem actus voluntatis, et non extenditur ad actum intellectus, ut jam argumentati sumus. Denique addit, testimonia Scripturæ et Patrum, nihil contra hanc sententiam facere, quia cum dicunt, cogitationes nostras non cognosci a creatura, loquuntur de cogitationibus cordis: cogitatio autem cordis juxta phrasim Scripturæ significat actum intellectus cum affectu, quia cor non sola cogitatio, sed cum affectu voluntatis conjuncta dicitur. Quod ex aliis locis Scripturæ sacræ ostendit, in quibus nomine cordis maxime significatur affectus, ut Prov. 8: *Omnis custodia custodi cor tuum.* Eccles. 8: *Non omni homini cor tuum manifestes,* et cap. 21: *Cor fatui quasi vas confractum, et omnem sapientiam non tenebit.* Sic ergo in locis in principio citatis cogitationes cordis dicuntur, quatenus ad effectum aliquo modo pertinent, ut, verbi gratia, Matth. 9, cum dixit Christus: *Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris?* cogitare mala idem est, quod mala intentione cogitare, sicut etiam, c. 15: *De corde exeunt cogitationes pravae,* id est, quæ ex pravo affectu proficiscuntur, et Luc 12: *Ut reveleantur de multis cordibus cogitationes,* id est, quales sint, et ex quibus affectibus procedant, et Actor. 8: *Si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui,* ubi sub nomine cogitationis sine dubio involvitur affectus.

5. *Vera sententia affirmationis.* — *Probatum ex theologis.* — Nihilominus dicendum censeo, cogitationes cordis quoad ipsos actus intellectus ita esse Angelis occultas, ut illas in se, et intuitive videre non possint, nisi illis manifestentur. Hæc est expressa sententia D. Thomæ, in dicto art. 4, ubi sic inquit: *Alio modo possunt cognosci cogitationes, prout sunt in intellectu, et affectiones, prout sunt in voluntate, et sic solus Deus cogitationes, cordium, et affectiones voluntatum cognoscere potest.* Ubi non potuit distinctius loqui de utrisque actibus. Et in solut., ad 2, expresse dicit, *cognoscere unum Angelum species intelligibiles alterius, non tamen usum earum secundum actualem considerationem.* Et in solut., ad 3, in phantasia, et appetitu utitur illa distinctione, quod Angelus cognoscit illarum potentiarum actus secundum substantiam eorum, et prout ab eis procedunt, *non tamen secundum quod moventur a voluntate et ratione,* quam distinctionem nunquam in actibus intellectus adhibuit, sed æque occultas ponit cogitationes intellectus, ac voluntatis affectiones. Et idem ex aliis locis manifestum est, et ita illum intellexerunt, et secuti sunt omnes ejus interpretes antiqui, et moderni. Et cæteri etiam theologi, qui cogitationes cordium simpliciter occultas in seipsis esse censent, non minus de cogitationibus prout sunt in intellectu, quam de actibus voluntatis loquuntur et alii, qui secundum aliquid dicunt esse notas, et secundum quid occultas, idem de utrisque actibus sentiunt. Unde Durandus dixit, distinctionem illam *satis leviter* adhiberi, quia eadem ratio in utrisque actibus invenitur. Ille autem fortasse id dixit, quia etiam actus intellectus liberos esse censuit. Nunc ergo solum asserimus distinctionem illam a communi mente theologorum esse alienam.

6. *Probatum ex sacra Scriptura, et Patribus.* — Secundo probatur assertio ex testimoniis Scripturæ et Patrum supra allegatis, in quibus imprimis notanda sunt, quæ distincte de utrisque actibus loquuntur, ut 1, Paralip. 28: *Omnia corda scrutatur Dominus, et universas mentium cogitationes intelligit.* Et ad Hebræos 4: *Discretor cogitationum, et intentionum cordis* Verbum Dei dicitur, ergo cogitationes non sunt tantum occultæ ratione intentionum, sed etiam secundum se, tam cogitationes, quam intentiones soli Deo reservantur. Qui proprium ejus est, nosse *quid homo cogitet, et quo animo cogitet.* Præterea cum Christo in Evangelio tribuitur, quod cogitationes cor-